

*Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VIII: Ocak-Aralık 2022) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License altında lisanslıdır.

Atıf Düzeni Kızılbağlı G. 2022, *Bizans'ın Sonu*. Yazar: J. Harris, *Libri* VIII, 65-67.

Geliş Tarihi: 29.04.2022 | Kabul Tarihi: 01.05.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 06.05.2022

Makale Türü: Kitap Tanıtımı

Editing: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**J. HARRIS, *Bizans'ın Sonu*. Çev. T. ALKAÇ. İstanbul 2021. Alfa Yayınları,
355 sayfa. ISBN: 978625449258**

Gökhan KIZILBAĞLI *

Prof. Jonathan Harris uzmanlık alanı olarak Doğu Roma Tarihi çalışmış ve çalışmasından edindiği bilgilerini bu kitapta aktarmıştır. Yazar, 1403 yılından başlayıp ve Osmanlı Devleti'nin adım adım İstanbul'a doğru ilerlemesini inceleyerek Doğu Roma İmparatorluğu'nun yıkılış sürecine kadar geçen süreyi on başlığa ayırarak okuyucuya sunmuştur.

Kitabın başlıklarında ise ilk başta 'İçindekiler' (5), 'Kronoloji' (7-8), Doğu Roma coğrafyasını gösteren üç adet 'Harita' (9-11) ve bir 'Soy ağacı' (12) içermektedir. Sonrasında ise 'Önsöz' (13-18), 'Teşekkür' (19-20), 'Konstantinopolis'te Sonbahar' (21-45), 'Gölge İmparatorluk' (47-77), 'Siyasi Oyunlar' (79-108), 'Felaketin Eşiğinde' (109-145), 'Düşmanın Damarına Basmak' (147-174), 'Bir Konsil ve Bir Haçlı Seferi' (175-205), 'Murad'dan Mehmed'e' (207-233), 'Ezeli Düşman' (235-267), 'Rıhtımın Kıyısında' (269-292), 'Doğu mu Batı mı?' (293-324), 'Sonsöz' (325-328) 'Kaynakça' (329-343) ve 'Dizin' (345-355) yer almaktadır.

'Konstantinopolis'te Sonbahar' (21-45) adlı başlıkta Khrysostomas bayramını, Türklerin Doğu Roma coğrafyasına nasıl yayıldıklarını, Doğu Roma'nın bu durum karşısında sergilediği tavır veya durumu, Sultan Bayezid'in İstanbul'u kuşatmasını gözler önüne sermektedir. Bu kuşatma II. Manuel'in Avrupa'ya çağrısı sonucunda Niğbolu Savaşı'nı böylelikle de, II. Manuel'in Avrupa'ya gitmesini işlemektedir. Ayrıca Bayezid İstanbul'u kuşatırken Anadolu'nun doğusundan gelen Timur ile aralarında vuku bulan savaş, Osmanlı'nın yenilgisi, Bayezid'in vefatı ve kuşatmanın sona ermesi anlatılmaktadır.

'Gölge İmparatorluk' (47-77) isimli ikinci başlıkta Timur ile savaşımdan sonra Bayezid'in oğlu Süleyman'ın Edirne'de kendini yönetici olarak tanıtmaya çalışması vurgulanmıştır. İoannes ile barış antlaşması, Konstantinopolis'in şehir mimarisi, şehirde yaşayanlar ve Doğu Roma'nın 1403 yılında haki-miyeti altında bulunan toprakların genel durumu aktarılmıştır. Konstantinopolis'in ve diğer saldırı altında kalan Doğu Roma şehirlerinin kuşatma sonrasında kaldıkları sosyo-ekonomik durumdan, Doğu Roma şehirlerinin savunma yapılarından, Konstantinopolis'te yaşayan Venedik ve Cenevizliler ile Doğu Roma'nın ilişkisinden bahsetmiştir.

Üçüncü bölüm 'Siyasi Oyunlar' (79-108) kısmında yazar, Doğu Roma'nın kendi iç rekabeti, I. Murad'ın oğlu ve V. İoannes'in oğlunun ortaklaşa isyanlarını, Doğu Roma'nın Türkler tarafından yok edilmeden önceki taht meselelerini ve Türklerle olan ilişkilerini, kuşatma sonrasında kendi aralarında yaşanan meselelerin çözümü ve Türklerle karşı sergilenecek olan davranışları gözler önüne sermiştir. Son olarak ise Avrupa ile eskiden beridir gelen din çatışmasının şimdi yeniden

* Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Antalya. GokhanKzIlbagli@hotmail.com
0000-0001-7982-1212

ortaya çıkması sonucu gelişen olayları, din çatışmasının Doğu Roma halkında oluşturduğu fikir ayrılıklarını konu edinmiştir.

'*Felaketin Eşiğinde*' (109-145) adlı dördüncü bölüm 1403'den itibaren Timur'un Anadolu'dan çekilmesinden sonraki zaman zarfında Doğu Roma'nın Osmanlı'nın yeniden güçlenip kendilerine tehlike olabileceklerini düşünmelerinden dolayı Avrupa'ya gönderilen elçinin faaliyetleri anlatılmıştır. Doğu Roma'nın kendi savunmasını oluşturmak için yaptığı faaliyetleri, Osmanlı'daki taht mücadelesini ve bu mücadelenin Doğu Roma'ya yansımaları ve Osmanlı'da tahta kimin oturacağı belli olduktan sonra Osmanlı'nın izlemiş olduğu politika aktarılmıştır. II. Manuel'in Doğu Roma topraklarını korumak için yaptığı mücadeleyi, II. Murad'ın Konstantinopolis'i kuşatmasını, bu kuşatma sırasında ve sonraki tarihlerde Konstantinopolis'te yaşayan Doğu Roma halkının artık Avrupa'ya göç etmelerini ve II. Manuel'in ölümünü anlatmaktadır.

Beşinci bölüm '*Düşmanın Damarına Basmak*' (147-174) başlığında VIII. İoannes'in tahta geçtikten sonraki müttefikleri ve politikası, Selanik'in yönetimde el değiştirmesi, Osmanlı-Doğu Roma anlaşması, II. Manuel'in ölümünden sonra çocuklarının konumu ve aralarındaki savaşlar incelenmiştir. Mora'da alınan zaferleri ve bu zaferlerin neticesinde Osmanlı'nın tepkisini, Selanik Muharebesi'ne ve Doğu Roma'nın bu durumdaki olumsuz sürecine yer vermiştir.

'*Bir Konsil ve Bir Haçlı Seferi*' (175-205) isimli altıncı kısımda Osmanlı'nın zamanla Balkanlara doğru yayılmasından dolayı Doğu Roma'nın Osmanlı'ya karşı nasıl bir tutum sergileyeceği ve bunun sonucunda alınan kararları, VIII. İoannes'in Avrupa'dan yardım gelmesi için tekrar harekete geçmesinden, Avrupa ile din birliği tartışmalarını vurgulamaktadır. Floransa'da toplanan konsil ile konuşulan konular ve kararları, VIII. İoannes'in konsil için gittiği Avrupa'da geçirdiği süreyi, Avrupa ile Doğu Roma'nın artık din konusunda bir çatışmaların sonlanması ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Osmanlı'ya karşı bir Haçlı Seferi hazırlığını ve ilk Haçlı Seferi'nin Osmanlı'ya saldırmasını ve bu saldırının sonucunda gelişen olayları, Osmanlı'nın durumundan bahsetmiştir.

Yedinci bölüm '*Murad'dan Mehmed'e*' (207-233)'de II. Murad'ın tahtı Mehmed'e bıraktıktan sonra Doğu Roma'nın yeniden bir Osmanlı saldırısına maruz kalmasına karşın Avrupa ile iletişime geçmesini, Doğu Roma'da din birleşmesinin sonucunda ise bu birleşmeye karşı muhalifler çıkmış ve bu muhaliflerle olan mücadeleyi anlatmaktadır. VIII. İoannes'in kardeşi olan Konstantinos'un gerçekleştirdiği saldırıları, II. Murad'ın yeniden tahta geçişinden, Konstantinos'un yaptığı saldırılar sonucunda Osmanlı'nın verdiği karşılık, sonrasında VIII. İoannes'in ani ölümü ile tahta kimin geçeceği konusundaki iç çatışmalar vurgulanmıştır. Konstantinos tahta geçtikten sonra yaptığı faaliyetleri, ikinci bir Haçlı Seferi için verdiği gayreti, II. Murad'ın ölümü üzerine Mehmed'in yeniden tahta geçişini anlatmaktadır.

'*Ezeli Düşman*' (235-267) isimli sekizinci bölüm Mehmed tahta geçtikten sonra Doğu Roma'nın gözünden bu süreçten, Osmanlı'da yaşanan olaylardan, Mehmed'in devletinin geleceği için planlardan, Konstantinopolis'in fethi için gerekli kurgulardan, Mehmed'in bu adımlarından dolayı Doğu Roma'nın harekete geçmesinden bahsetmektedir. Mehmed'in şehri kuşatma altına alınca Doğu Roma İmparatorluğu'nun durumu, Venedik, Osmanlı halkının bu durum karşısındaki tepkileri gözler önüne serilmiştir. Ordu içindeki görüş ayrılıklarını, Doğu Roma'nın Osmanlı saldırısı için aldığı önlemleri ve savaşın başlamasını, zaman geçtikçe Doğu Roma ordusu içinde oluşan anlaşmazlıkları ve Konstantinopolis'in Osmanlı tarafından fethedilmesini konu edinmiştir.

Dokuzuncu bölüm '*Rihtimin Kıyısında*' (269-292) kısmında şehir alındıktan sonra Doğu Roma'nın kayıpları, Doğu Roma, Venedik ve Ceneviz halkının durumu, Türk askerlerin şehri yağmalaması, Mehmed'in Doğu Roma'da yaşayan en zenginlerden biri olan Notaras'a karşı tutumu anlatılmaktadır. Diğer yandan yazar, Osmanlı-Ceneviz anlaşmasına, Mehmed'in artık kendi şehri olan Konstantinopolis için düşüncelerine ve şehir halkı için verdiği kararlara ve başka ülkelere

kaçan Doğu Romalılar hakkında bilgilere yer vermiştir.

'*Doğu mu Batı mı?*' (293-324) adlı onuncu bölümde hala Doğu Roma toprağı olan diğer topraklarda Konstantinopolis'in düştüğü haberi geldikten sonraki halkın kaçışmasını, Avrupa'nın tepkisini ve bir Haçlı Seferi hazırlığı içine girmelerini anlatmaktadır. Bu durumda Mora'nın nasıl bir yol seçeceğini, Mehmed'in bu Avrupa'nın sefer hazırlığı içinde olduğuna dair duyumu aldığında yola çıkmasını, Mora kuşatmasını, Mora'yı yöneten iki kardeşin aralarındaki gerilimini gözler önüne sermektedir. Mehmed'in Konstantinopolis planlarını ve orda yaşam izni verilen Doğu Roma halkının refahını, nüfus yapısını, Mehmed'in sert tutumundan, Osmanlı'ya karşı yeniden bir Haçlı Seferi'nin düzenlendiğı ama yola çıkamadan seferin iptal olmasını, Konstantinopolis'e atanan kardeşleri ve Doğu Roma'nın son bulmasını anlatmaktadır.

'*Sonsöz*' (325-328) kısmında yazar, 1490 yıllarında hala varlığını sürdüren Doğu Roma kökeni vurgusu yapılarak Konstantinopolis imparatoru terimlerinin kullanıldığını ve hatta varis bile seçildiğini, seçilen kişinin hayatını da okuyucuya sunmuştur.

Sonuç olarak kitap okuyucular için Doğu Roma İmparatorluğu'nun 1400 senesinden başlayıp 1500'lere kadar geçen sürede nasıl bir durum içerisinde olduğunun ve İstanbul'un fethinin ise hem Osmanlı hem de Doğu Roma imparatorlukları açısından görülmesi sağlanmıştır. Ayrıca yazar anlatının bazı kısımlarını tek taraflı yansıtırken diğer görüşleri perdelemeyi sürdürerek okuyucuda merak uyandırmaya çalışmıştır. Osmanlı İmparatorluğu tarafından İstanbul'un fethinin gerçekleştiğı süreci vurgulanırken Doğu Roma İmparatorluğu'nun ise bu süreçte nasıl yok olduğunu gözler önüne sermek için konu detaylı bir şekilde anlatılmıştır.